

Předmluva

S ideou pokusu o intenzivnější vypořádání se s právními aspekty etnologického výzkumu přišla během našeho debatování při plánování jedné z klíčových aktivit rodičího se projektu Rozvoj spolupráce a zvyšování výzkumných kompetencí v síti etnologických institucí PhDr. Marta Toncrová. Myšlenky jsem se ujal a její realizaci rozplánoval do tří denního workshopu za spolupráce širších týmů etnologů a právních expertů. Zcela logicky jsem se v této záležitosti obrátil na doc. JUDr. Radima Polčáka, Ph.D., z Právnické fakulty MU, který se mj. zabývá právní problematikou vědeckého výzkumu a který v této době dokončoval se svými kolegy etický kodex výzkumu na Masarykově univerzitě.

Během první části workshopu byly na základě zkušeností účastníků se etnologů identifikovány situace, při nichž realizace etnografického výzkumu může narážet na limity vyplývající z legislativy ČR, stejně jako jiné právní problémy spojené s dokumentací a prezentací výsledků etnografického výzkumu. Tyto situace i jejich okolnosti byly formulovány do nekomplikovaných dotazů, které se jeví jako nejpřístupnější forma uchopení problematiky, neboť umožňovaly její rozčlenění na dílčí části tak, abychom se vyhnuli tvorbě dlouhých a nepřehledných textů, s vědomím, že některé otázky se napříč těmito oblastmi překrývají. Naším cílem totiž nebylo vytvořit dokonalý systém na sebe navazujících dotazů, ale praktickou pomůcku pro etnologické výzkumníky.

Soubor takto formulovaných dotazů jsme tlumočili právnímu týmu doc. Polčáka a nad jejich odpověďmi jsme se sešli během poslední části workshopu. Výsledek naší práce se nachází níže. Skutečností bohužel zůstává, že odpovědi na naše otázky vyplývají z platného občanského zákoníku, který bude od 1. ledna 2014 nahrazen novým. Přesto tento text podle mého přesvědčení zůstane v jistém smyslu aktuálním i po případných změnách zmiňovaného zákoníku. Jeho čtení totiž odhaluje základní právní principy, s nimiž se během výzkumu, archivace i publikování potýkáme a budeme potýkat. Nuance – nelze od nového občanského zákoníku očekávat radikální změny – nemohou nic změnit na uvědomění si základních právních aspektů „dělání etnologie“. Ze stejného důvodu doporučuji čtení celého textu, namísto vyhledávání konkrétních otázek a odpovědí na ně. Teprve kompaktní četba totiž odhalí právní logiku, která by etnology při jejich práci neměla zůstat nepovšimnuta.

Na závěr bych rád poděkoval všem, kteří na workshopu spolupracovali, a to nejenom jmenovaným autorům, ale všem účastníkům z řad etnologů, doktorandům Ústavu evropské etnologie Filozofické fakulty MU a pracovníkům brněnského pracoviště Etnologického ústavu AV ČR, v.v.i., kteří se kriticky podíleli na formulaci prezentovaných dotazů.

Roman Doušek